

Archeologienota beperkte samenstelling Zwevegem – Lettenhofpark

Deel 2: verslag van resultaten

Davy Herremans

Goed in erfgoed
Adolf Baeyensstraat 134G
9040 Sint-Amandsberg
www.goedinerfgoed.be

Colofon

Projectcode 2018J370

Archeologienota beperkte samenstelling Zwevegem – Lettenhofpark

Opdrachtgever

Gemeente Zwevegem

Blokkestraat 29 bus 1

8550 Zwevegem

Uitvoerder

Goed in erfgoed Comm. V.

Adolf Baeyensstraat 134G

9040 Sint-Amandsberg

BTW BE 0669.484.003

© 2018 – Goed in erfgoed Comm. V.

Niets uit deze publicatie mag vermenigvuldigd worden, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook (digitaal, mechanisch, door fotokopie) zonder toestemming van Goed in erfgoed Comm. V.

Goed in erfgoed Comm. V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoud

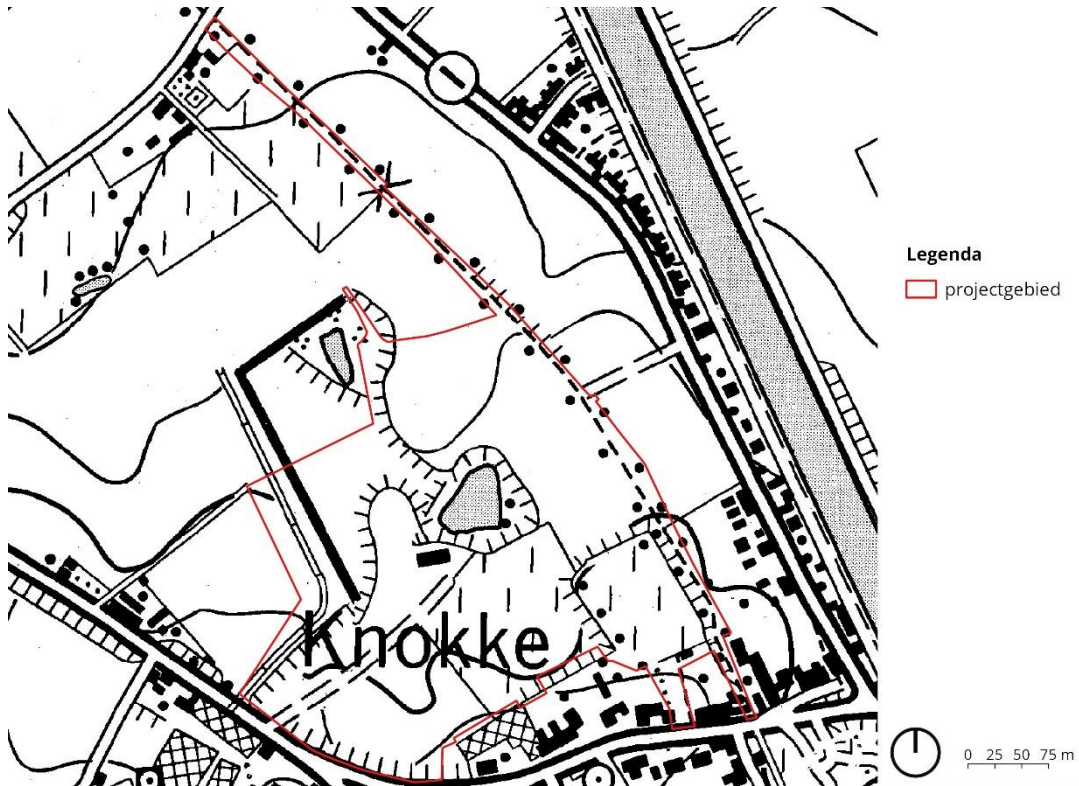
Bureauonderzoek	4
1. Beschrijvend gedeelte	4
1.1. Administratieve gegevens	4
1.2. Ligging.....	6
1.3 Archeologische voorkennis	6
1.4. Onderzoeksopdracht	7
1.4.1. Aanleiding vooronderzoek	7
1.4.2. Vraagstelling.....	7
1.4.3. Randvoorwaarden.....	7
1.4.4. Geplande werken en bodemingrepen	8
1.5. Onderzoeksstrategie en -methode.....	13
2. Assessmentrapport.....	13
2.1. Methoden, technieken en criteria	13
2.2. Conservatie-assessment.....	13
2.3. Assessment van het projectgebied	14
2.3.1. doorslaggevende aspecten voor beperkte samenstelling	14
2.3.2. argument 1: historische verstoring van het terrein	14
2.3.3. argument 2: zone waar geen archeologie te verwachten valt.....	17
2.4. Synthese	17
3. Samenvatting	18
4. Bibliografie	19
5. Lijst van figuren	19

Bureauonderzoek

1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Administratieve gegevens

Initiatiefnemer	Gemeente Zwevegem Blokkestraat 29 bus 1 8550 Zwevegem
Projectcode	2018J370
Sitecode	ZWE-LET-2018
Nummer van het wettelijk depot of buitenlands equivalent hiervan	nvt
Erkend archeoloog	Herremans Davy - OE/ERK/Archeoloog/2017/00166
Locatie projectgebied	Avelgemstraat 8550 Zwevegem
Bounding box	xMin,yMin 3.35639,50.7979 : xMax,yMax 3.36331,50.8021
Oppervlakte percelen	126154.25 m ²
Kadaster	Zwevegem, 1e afdeling, sectie B, 864A; 845G; 859A; 849G; 916K; 860B; 846C; 847B; 914C; 853F; 854B; 832E3; 849E; 832Y2; 845E; 850D; 849F; 850B; 847C; 858B
Termijn onderzoek	22/10/2018-05/11/2018
Thesauri Inventaris Onroerend Erfgoed	Bureauonderzoek; archeologienota beperkte samenstelling
Onderdeel archeologische zone	nee
Verstoorde zones	Er situeren zich verstoorde zones binnen het projectgebied. Er is geen aanduiding van gekarteerde zones waar geen archeologie meer te verwachten is.
Topografische kaart	figuur 1
Kadasterkaart	figuur 2

Figuur 1 het onderzoeksgebied voorgesteld op de topografische kaart (© geopunt)

Figuur 2 het projectgebied voorgesteld op het hedendaags kadaster (© geopunt)

Figuur 3 het projectgebied aangeduid op de hedendaagse orthofoto met de gebieden waar geen archeologie te verwachten valt in het geel (© geopunt)

1.2. Ligging

Het projectgebied bevindt zich op grondgebied Zwevegem, in het gehucht Knokke op de grens met de deelgemeente Moen. De terreinen situeren tussen de Avelgemstraat, de Lettenhofstraat en het kanaal Bossuit-Kortrijk. Het projectgebied wordt thans aangeduid als Lettenhofpark maar betreft een oude kleiontginning later gebruikt als stortplaats. Het terrein is gekend bij het kadaster onder de nummers: Zwevegem, 1e afdeling, sectie B, 864A; 845G; 859A; 849G; 916K; 860B; 846C; 847B; 914C; 853F; 854B; 832E3; 849E; 832Y2; 845E; 850D; 849F; 850B; 847C; 858B.

1.3 Archeologische voorkennis

Binnen het projectgebied is er één archeologische vindplaats vastgesteld die werd opgenomen in de CAI. Het betreft een site met walgracht gekend uit historisch-cartografisch onderzoek (ID 72951). Het projectgebied maakt geen deel uit van een vastgestelde archeologische zone of beschermd monument; het projectgebied is deels gelegen in een zone waar geen archeologie te verwachten valt (Figuur 3): het projectgebied betreft een

historische kleiontginning waar nadien in verschillende fasen ter opvulling van de ontstane kleiputten nieuwe grond werd aangevoerd (lang in gebruik geweest als stort en vervolgens gesaneerd).

1.4. Onderzoeksopdracht

1.4.1. Aanleiding vooronderzoek

De gemeente Zwevegem plant de aanleg van een nieuwe begraafplaats als laatste stap in de reconversie van de oude kleiontginning en afvalstort tot multifunctioneel landschapspark. De terrein zijn bestemd als parkgebied. De totale oppervlakte van de percelen betreft 126154.25 m² (>3000m²) waarvan +/- 45310 m² (>1000m²) wordt geroerd door geplande werken met ingreep op de bodem. De opmaak van een archeologienota is dan ook verplicht.

1.4.2. Vraagstelling

Doel van dit bureauonderzoek is om na te gaan wat het archeologisch potentieel is van het projectgebied op basis van historisch-cartografische bronnen en gepubliceerde archeologische en landschappelijke data. Op deze manier wordt nagegaan (i) of verdere maatregelen in het kader van archeologisch (voor)onderzoek nodig zijn en (ii) welke dimensie die aannemen.

Deze archeologienota betreft een beperkte samenstelling conform de Code van Goede praktijk 3.0 §12.5.3.3 en start vanuit volgende vraagstelling :

- Wat zijn de geplande werken met ingreep op de bodem?
- Welke impact hebben de geplande werken op de bodem en eventuele archeologisch erfgoed?
- Biedt het projectgebied in relatie tot de geplande werken een potentieel op kennisvermeerdering?
- Wat is het kader waarin dit kennispotentieel kan of moet geëxploiteerd worden?

1.4.3. Randvoorwaarden

Deze archeologienota beperkt zich tot een bureauonderzoek. Het projectgebied en de geplande werken voldoen aan meerder doorslaggevende aspecten om te kiezen voor een archeologienota met beperkte samenstelling (§2.3.1). Verdergezet terreinonderzoek met of zonder ingreep in de bodem zijn dus niet aan de orde.

Het bureauonderzoek beperkt zich tot gepubliceerde of tenminste toegankelijk bronnen.

1.4.4. Geplande werken en bodemingrepen

De gemeente Zwevegem plant de aanleg van een nieuwe begraafplaats als laatste stap in de reconversie van de oude kleiontginning en afvalstort tot multifunctioneel landschapspark.

Bij de situering van de opdracht in het archeologieloket zijn alle kadastrale percelen waarop werkzaamheden zullen plaats vinden aangeduid. Het is niet zo dat er werkzaamheden over de totale oppervlakte van deze kadastrale percelen worden uitgevoerd. De exacte contour van de werkzaamheden staat als projectgrens aangeduid op bijgevoegde plannen.

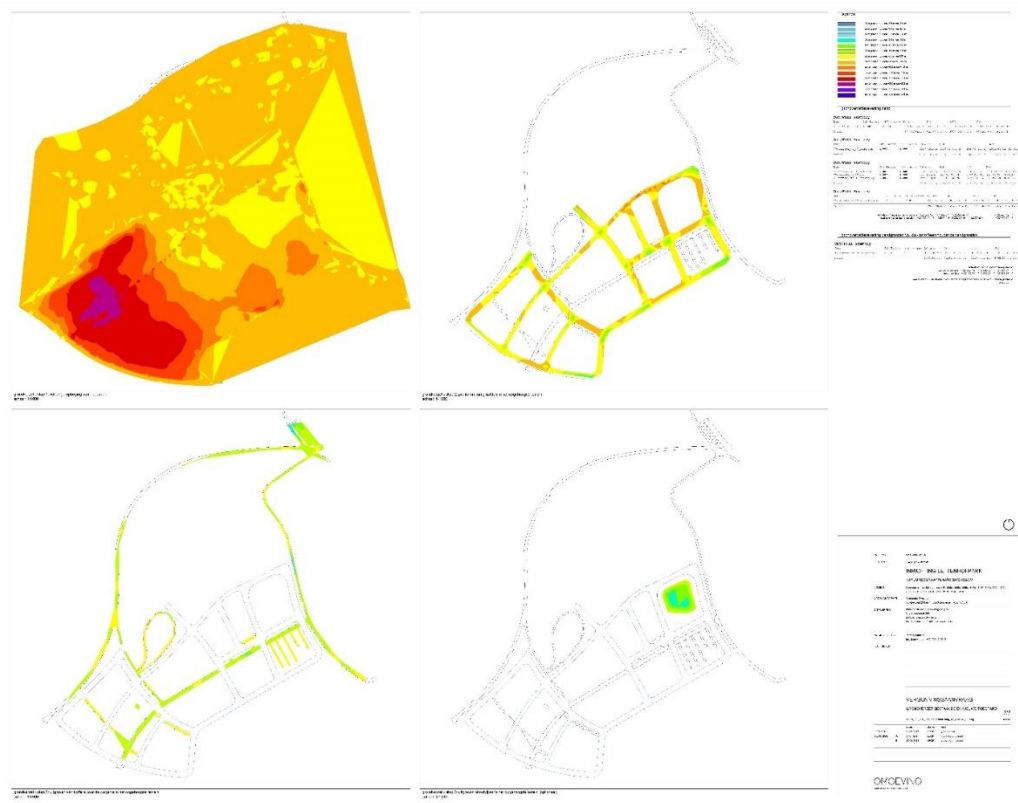
In functie van de aanleg van de begraafplaats zijn volgende **ingrepen in de bodem** voorzien:

- ophoging van het terrein met een pakket dat varieert tussen de 0,5 en 3,5 m -mvh (zie figuur 5, plan in hoge resolutie in bijlage). Voorafgaand aan de ophogingswerken wordt geen teelaarde verwijderd.
- profileren van bestaande grachtengordel na ophoging (afgraving tot op +/- 0,5-1 m -mvh na ophoging) (zie figuur 5, plan in hoge resolutie in bijlage)
- aanleg wandelpaden met wegkoffer na ophoging (afgraving tot op +/- 0,5 m -mvh na ophoging) (zie figuur 5, plan in hoge resolutie in bijlage)
- aanleg strooivijver (afgraving tot op +/- 0,5 m -mvh na ophoging) (zie figuur 5, plan in hoge resolutie in bijlage)
- aanleg urneneilanden met een oppervlakte van 6045 m²; 3190 m²; 1975 m²; 1215 m² (verstoring tot op +/- 0,65 m na ophoging) (zie figuur 7, plan in hoge resolutie in bijlage)
- aanleg begraafeilanden met een oppervlakte van 2995 m²; 2295 m² (verstoring tot op +/- 1 m na ophoging) (zie figuur 7, plan in hoge resolutie in bijlage)
- Drie infiltratiegrachten met oppervlakten: infiltratiegracht 01: 3948m²; infiltratiegracht 02: 3242 m²; infiltratiegracht 03: 1044 m².9620 m². De uitgraving is variabel en afhankelijk van de terreinsituatie.
- boscompensatie in de noordwestelijke hoek van het terrein met gering impact op de bodem. Standaard plantgaten op diepte van +/- 0.3-0.5 m. Bij aanplant van hoogstambomen zullen de plantputten verder verdiept worden tot op een diepte van max -0.5 -0 60.

Belangrijk: bovenstaande ingrepen in de bodem worden uitgevoerd na de globale ophoging van het terrein. De afgegraven diepten moeten dus afgezet worden tegenover de maaiveldhoogte na ophoging van het terrein. Op de aanleg van de infiltratiegrachten en strooivijver na (diepte te bepalen bij aanleg), moet er dus rekening gehouden worden met een maximale impact van 0,5 m ten opzichte van het huidige maaiveld. In de zone waar de ophoging 0,5 meter of meer bedraagt blijft de impact op de bodem dus eerder beperkt (fig. 6).

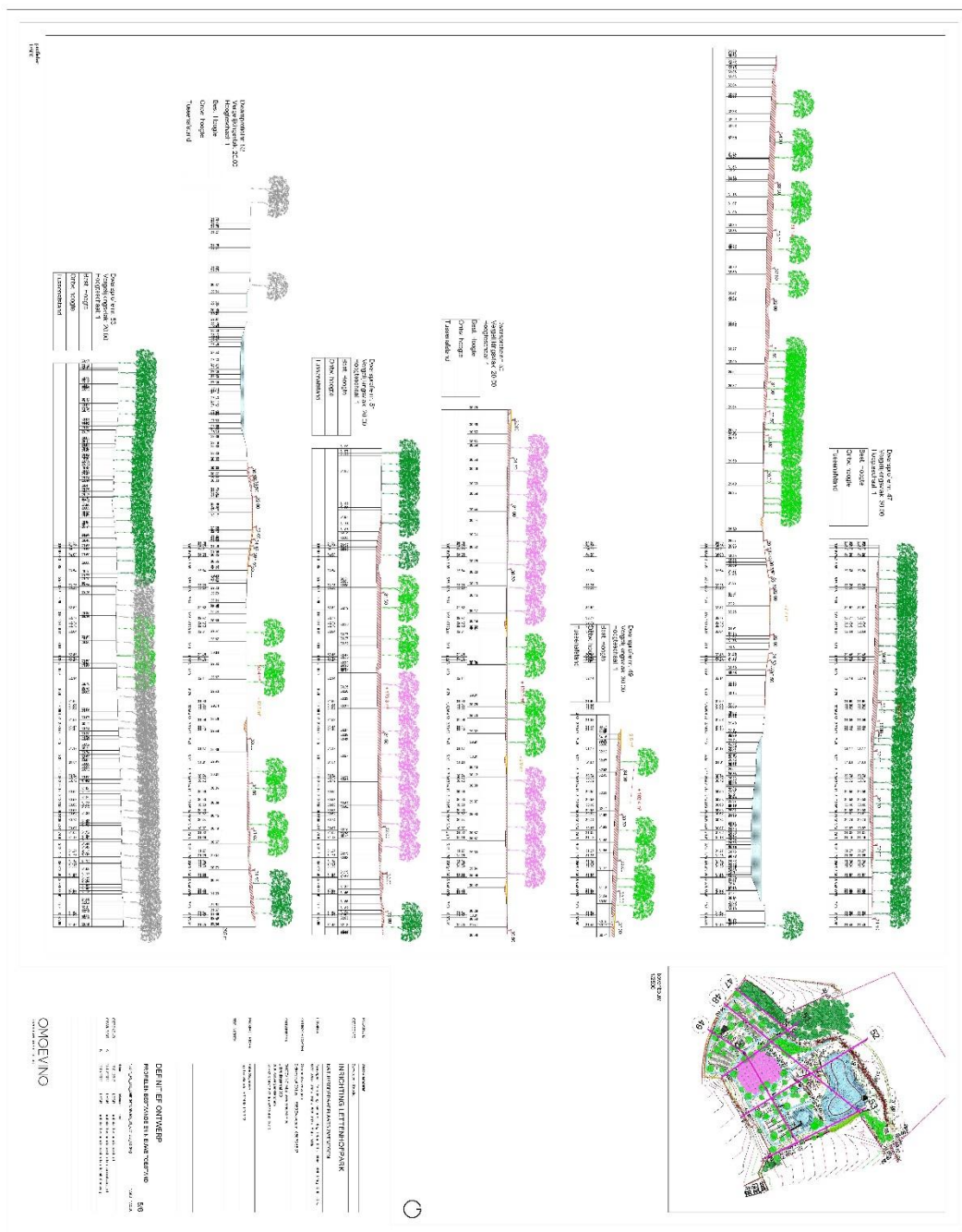
Figuur 4 inplantings- en omgevingsplan van de geplande werken (plannen in groot formaat bijgevoegd als bijlage) (© OMGEVING cvba)

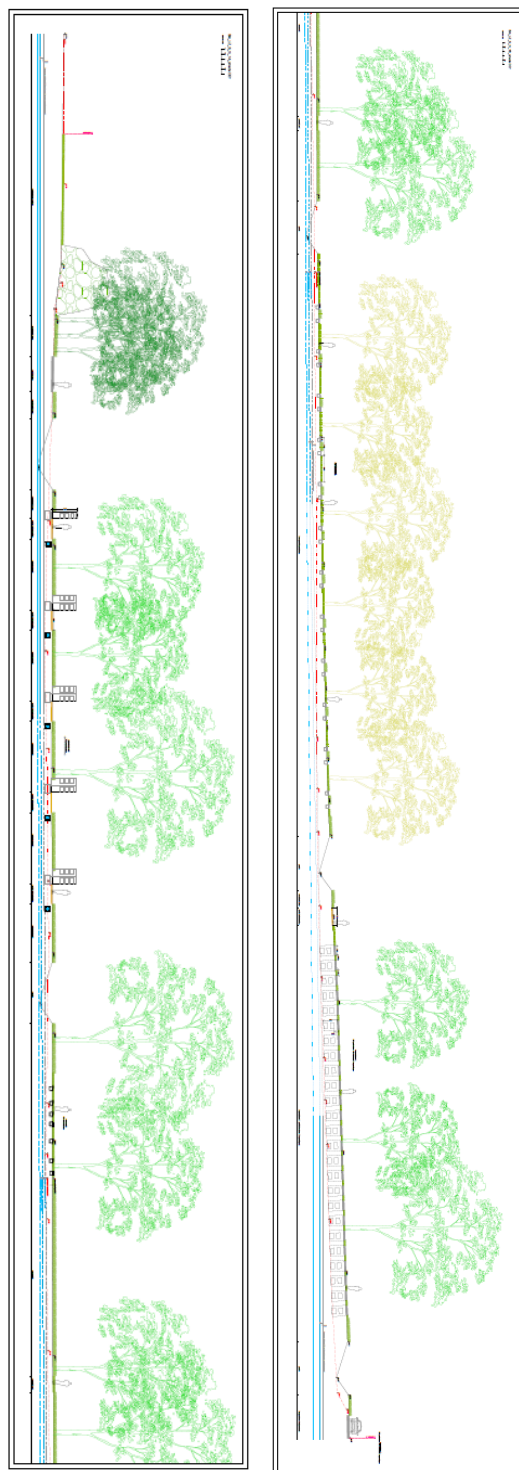
Figuur 5 reliëfwijziging (plannen in groot formaat bijgevoegd als bijlage) (© OMGEVING cvba)

Figuur 6 geplande werken en reliëfwijziging op het hedendaags kadaster (© geopunt)

Figuur 7 sneden: detailplan terreinopbouw nieuwe toestand (plannen in groot formaat bijgevoegd als bijlage) (© OMGEVING cvba)

Figuur 8 sneden: begraving (plannen in groot formaat bijgevoegd als bijlage) (© OMGEVING cvba)

1.5. Onderzoeksstrategie en –methode

Het bureauonderzoek werd uitgevoerd door Herremans Davy, erkend bij erkenningsnummer OE/ERK/Archeoloog/2017/00166

De nota werd opgemaakt op PC met Office- en Adobe-software. Het bijhorend kaartmateriaal werd aangemaakt in een GIS-omgeving (QGIS). In die GIS werden de digitale ontwerpplannen ingeladen en geprojecteerd ten opzichte van diverse kaartlagen die raadpleegbaar zijn op www.geopunt.be, www.dov.vlaanderen.be, <https://geo.onroerenderfgoed.be/> en de website van de centraal archeologische inventaris (CAI).

Gezien het gaat om een archeologienota met beperkte samenstelling beperkt het assessment zicht tot toegankelijke bronnen relevant voor de opbouw van de argumentatie. Deze worden hieronder verder opgesomd en toegelicht. De bronnen en hun correcte bibliografische referentie zijn opgenomen in de bibliografie (§ 3) op het einde van dit verslag.

- Bodemkaart van België (DOV)
- Topografische Kaart van België 1:10 000 (Geopunt)
- diverse orthofoto's van de periode 1971-2016 (Geopunt)

2. Assessmentrapport

2.1. Methoden, technieken en criteria

Dit assessmentrapport omvat alle informatie uit het bureauonderzoek. Om het archeologisch potentieel van het projectgebied in te schatten en een antwoord te vormen op de vooropgestelde onderzoeksvragen worden de geselecteerde bronnen (supra) geanalyseerd en besproken. Uiteindelijk worden de resultaten van de verschillende deel-assessments samengebracht tot een synthese die het mogelijk maakt een gemotiveerd advies uit brengen met betrekking tot het nut van verdergezet archeologisch onderzoek.

2.2. Conservatie-assessment

De digitale output van dit bureauonderzoek, gaande van de archeologienota zelf tot alle figuren, plannen, kaarten, lijsten en GIS-bestanden, wordt digitaal bewaard op twee fysieke gegevensdragers. Naast bewaring op deze fysieke media wordt een bijkomend kopij voorzien op een virtuele drager (Google Drive). Een conservatie-assessment voor stalen of archeologisch vondstmateriaal is niet van toepassing voor dit bureauonderzoek.

2.3. Assessment van het projectgebied

2.3.1. doorslaggevende aspecten voor beperkte samenstelling

Een archeologienota met beperkte samenstelling is verantwoord, indien de confrontatie tussen de geplande werken en één of meerdere doorslaggevende aspecten uit de beschrijving van de landschappelijke ligging van het onderzochte gebied, de historische beschrijving, of de bespreking van het onderzochte gebied in zijn archeologische kader aantoont dat:

1. met hoge waarschijnlijkheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein, of;
2. de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed, of;
3. verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst;

Punt 1, 2 en 3 zijn van toepassing voor deze archeologienota.

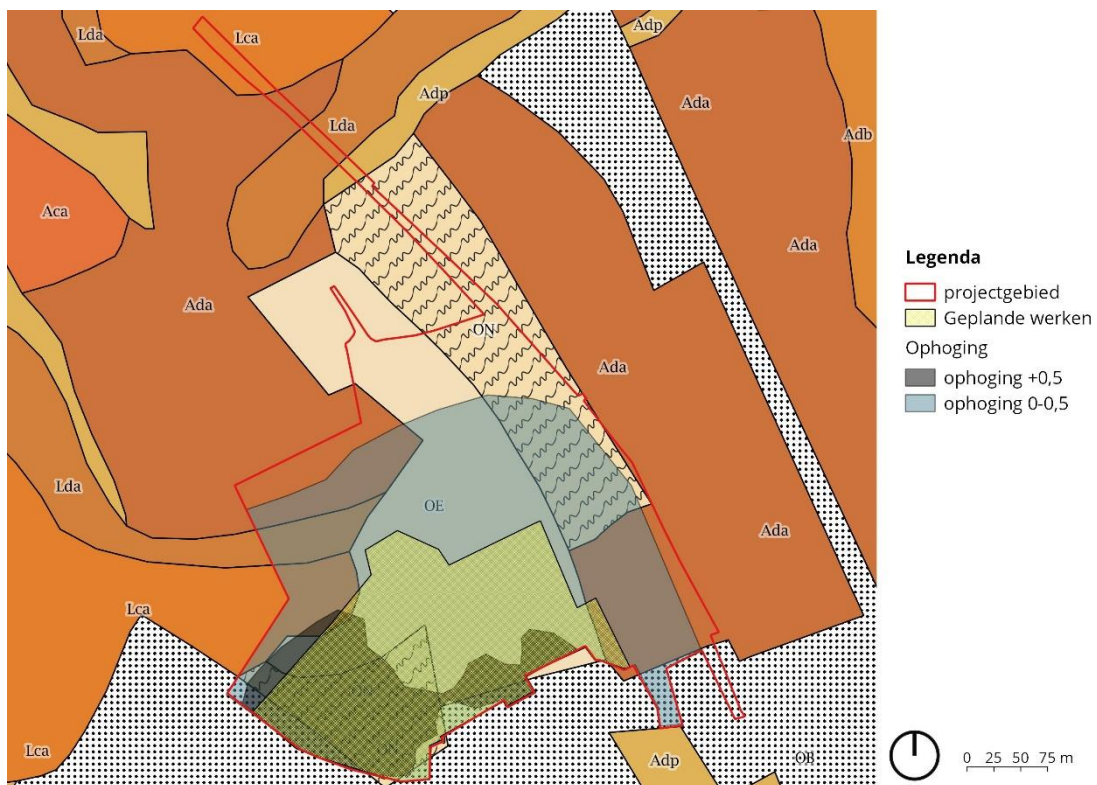
2.3.2. argument 1: historische verstoring van het terrein

Het projectgebied situeert zich in een zone waar tijdens de 19de en 20ste eeuw tot op grote diepten klei werd ontgonnen. De terreinen langs de vaart en de oude spoorweg Zwevegem-Knokke werden vervolgens gebruikt als stortplaats voor huisafval. De stortplaats werd nadien verder opgevuld en afgedekt met aangevoerde bodem (De Cubber en Kustermans 2015). De oorspronkelijke bodem en eventueel aanwezig archeologisch erfgoed werd hierbij volledig vernietigd.

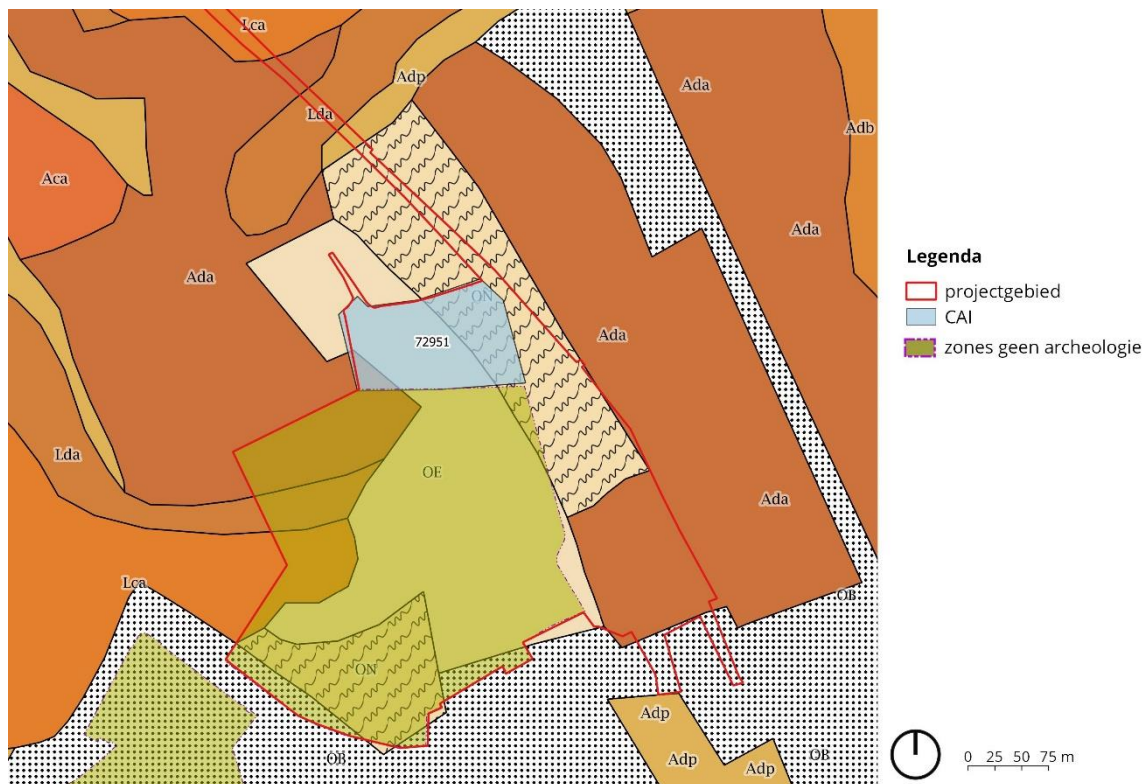
De orthofoto uit 1971 toont de laatste opvullingswerken van de oude klei- en stortputten (fig. 9) met ook intens grondverzet in noordwestelijke hoek van het projectgebied ter hoogte van CAI-record 72951. De bodemkaart toont de bodemtoestand na ontginning (fig. 10). Het grootste deel van het projectgebied staat aangeduid als groeven (OE). De zuidwestelijke en noordoostelijke hoek van het terrein is gekarteerd als opgehoogde bodem (ON). De geplande werken met impact op de bodem beperken zich in grote mate tot het gabarit van deze verstoorde gronden (fig. 11). De werken buiten dit gabarit betreffen enkel de handmatige aanplant van nieuw bos met geringe impact op de bodem. CAI-record 72951 bevindt zich binnen het gabarit van de historisch afgegraven/opgehoogde gronden en wordt niet geroerd door de geplande werken.

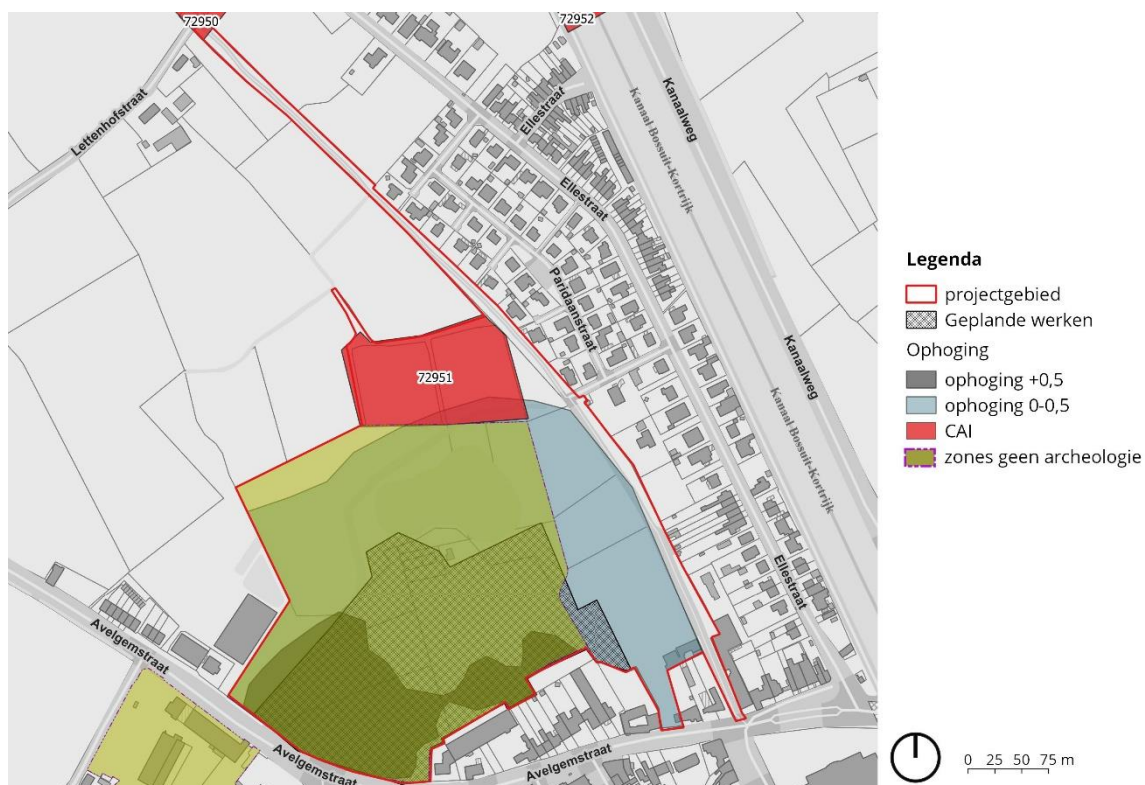
Figuur 9 het projectgebied aangeduid op de orthofoto uit 1971 (© geopunt)

Figuur 10 het projectgebied aangeduid op de bodemtypekaart (© geopunt)

Figuur 11 CAI, gebieden geen archeologie op de bodemtypekaart (© geopunt)

Figuur 12 het projectgebied, de geplande werken, CAI en de gebieden waar geen archeologie te verwachten valt aangeduid op het hedendaags kadaster (© geopunt)

2.3.3. argument 2: zone waar geen archeologie te verwachten valt

Omwille van de historische verstoring van het terrein aangetoond in § 2.3.2 werd een groot deel van het projectgebied ondertussen ook toegevoegd aan de kaart van 'gebieden waar geen archeologie te verwachten valt' (fig. 11). De geplande werken met impact op de bodem beperken zich in grote mate tot de gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (fig. 11). De werken buiten deze gebieden betreffen enkel de handmatige aanplant van nieuw bos met geringe impact op de bodem.

2.4. Synthese

- Wat zijn de geplande werken met ingreep op de bodem?

De gemeente Zwevegem plant de aanleg van een nieuwe begraafplaats als laatste stap in de reconversie van de oude kleiontginning en afvalstort tot multifunctioneel landschapspark. In eerste fase wordt het terrein opgehoogd met een pakket dat varieert tussen de 0,5 en 3,5 m -mvh. Vervolgens worden volgende werken uitgevoerd: (i) profileren van bestaande grachtengordel; (ii) aanleg wandelpaden met wegkoffer; (iii) aanleg strooivijver; (iv) aanleg urneneilanden en begraafeilanden; (v) aanleg drie infiltratiegrachten; (vi) 9620 m² aan boscompensatie.

Bovenstaande ingrepen in de bodem worden uitgevoerd na de globale ophoging van het terrein. De afgegraven diepten moeten dus afgezet worden tegenover de maaiveldhoogte na ophoging van het terrein. Op de aanleg van de infiltratiegrachten en strooivijver na (diepte te bepalen bij aanleg), moet er dus rekening gehouden worden met een maximale impact van 0,5 m ten opzichte van het huidige maaiveld. In de zone waar de ophoging 0,5 meter of meer bedraagt blijft de impact op de bodem dus eerder beperkt (fig. 6).

- Welke impact hebben de geplande werken op de bodem en eventuele archeologische erfgoed?

Weinig tot geen. De impact van de werken op de bodem in bestaande toestand is sowieso klein doordat het terrein voorafgaand aanzienlijk wordt opgehoogd. Bovendien is het grootste deel van het terrein verstoord door een historische kleiontginning en gebruik als stortplaats voor huisvuil. Het gebied staat dan op de bodemkaart ook grotendeels gekarteerd als ON (opgehoogd terrein) en OE (groeven). Hierdoor werd een groot deel van het gebied ook opgenomen op de kaart van 'gebieden waar geen archeologie te verwachten valt'. Enkel de noordwestelijke hoek

van het terrein staat niet als antropogeen of verstoord gekarteerd. Hier beperken de geplande werken zich echter tot boscompensatie met gering impact op de bodem.

- Biedt het projectgebied in relatie tot de geplande werken een potentieel op kennisvermeerdering?
Nee. De impact van de werken op eventueel archeologisch erfgoed is klein tot onbestaande (zie supra). Het projectgebied in relatie tot de geplande werken biedt dan ook geen potentieel op kennisvermeerdering.
- Wat is het kader waarin dit kennispotentieel kan of moet geëxploiteerd worden?
De archeologienota op basis van bureauonderzoek wordt beschouwd als volledig. De bestaande landschappelijke en historische bronnen leverden voldoende informatie om aan te tonen dat er geen potentieel tot kennisvermeerdering is. Verder archeologisch onderzoek lijkt kosten-baten niet aangewezen en er is dan ook geen noodzaak tot het opstellen van een kader ter exploitatie van het archeologisch potentieel.

3. Samenvatting

De gemeente Zwevegem plant de aanleg van een nieuwe begraafplaats als laatste stap in de reconversie van de oude kleiontginning en afvalstort tot multifunctioneel landschapspark. De terrein zijn bestemd als parkgebied en gekend bij het kadaster onder de nummers: Zwevegem, 1e afdeling, sectie B, 864A; 845G; 859A; 849G; 916K; 860B; 846C; 847B; 914C; 853F; 854B; 832E3; 849E; 832Y2; 845E; 850D; 849F; 850B; 847C; 858B. De totale oppervlakte van de percelen betreft 126154.25m² (>3000m²) waarvan +/- 45310 m² (>1000m²) wordt geroerd door geplande werken met ingreep op de bodem. De opmaak van een archeologienota is dan ook verplicht.

Voldoende argumenten zijn voorhanden om het archeologisch vooronderzoek te beperken tot een archeologienota met beperkte samenstelling op basis van bureauonderzoek. Het bureauonderzoek dat is uitgevoerd had dan ook vooral tot doel het beperkte potentieel op kennisvermeerdering aan te tonen op basis van bestaande landschappelijke, archeologische en historisch-cartografische bronnen: het projectgebied wordt thans aangeduid als Lettenhofpark maar betreft een 19de en 20ste eeuwse kleiontginning die later werd gebruikt als stortplaats. De werken met de grootste impact op de bodem gebeuren op de zuidelijke delen van het terrein. Het gebied hier staat op de bodemkaart ook grotendeels gekarteerd als ON (opgehoogd terrein) en OE (groeven). Hierdoor werd een groot deel van het gebied ook opgenomen op de kaart van 'gebieden waar geen archeologie te verwachten valt'. Enkel

de noordwestelijke hoek van het terrein staat niet als antropogeen of verstoord gekarteerd. Hier beperken de geplande werken zich echter tot boscompensatie met gering impact op de bodem.

De globale impact van de werken op eventueel archeologisch erfgoed is dan ook beperkt, en bijgevolg ook de kans op archeologische kennisvermeerdering. Verder archeologisch onderzoek is dan ook kosten-baten niet aangewezen.

4. Bibliografie

De Cubber T. en Kustermans C. 2015, Het Lettenhofpark als plek voor herinnering, Vakblad Groen 71-02, 11-15.

5. Lijst van figuren

Figuur 1 het onderzoeksgebied voorgesteld op de topografische kaart (© geopunt).....	5
Figuur 2 het projectgebied voorgesteld op het hedendaags kadaster (© geopunt)	5
Figuur 3 het projectgebied aangeduid op de hedendaagse orthofoto met de gebieden waar geen archeologie te verwachten valt in het geel (© geopunt)	6
Figuur 4 inplantings- en omgevingsplan van de geplande werken (plannen in groot formaat bijgevoegd als bijlage) (© OMGEVING cvba)	9
Figuur 5 reliëfwijziging (plannen in groot formaat bijgevoegd als bijlage) (© OMGEVING cvba)	10
Figuur 6 geplande werken en reliëfwijziging op het hedendaags kadaster (© geopunt)	10
Figuur 7 sneden: detailplan terreinopbouw nieuwe toestand (plannen in groot formaat bijgevoegd als bijlage) (© OMGEVING cvba)	11
Figuur 8 sneden: begraving (plannen in groot formaat bijgevoegd als bijlage) (© OMGEVING cvba).....	12
Figuur 9 het projectgebied aangeduid op de orthofoto uit 1971 (© geopunt)	15
Figuur 10 het projectgebied aangeduid op de bodemtypekaart (© geopunt)	15
Figuur 11 CAI, gebieden geen archeologie op de bodemtypekaart (© geopunt)	16
Figuur 12 het projectgebied, de geplande werken, CAI en de gebieden waar geen archeologie te verwachten valt aangeduid op het hedendaags kadaster (© geopunt).....	16